

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

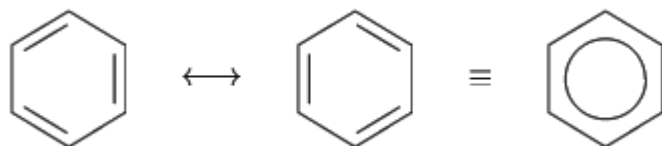
CHEMIE - Vlastnosti aromatických uhlovodíků

Název školy	SŠHS Kroměříž
Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0911
Autor	Ing. Libuše Hajná
Název šablony	VY_32_INOVACE 03_CHE
Název DUMu	CHE.02091F
Stupeň a typ vzdělávání	Odborné vzdělávání
Vzdělávací oblast	Člověk a příroda
Vzdělávací obor	Chemie
Vzdělávací okruh	Vlastnosti aromatických uhlovodíků
Druh učebního materiálu	Prezentace
Cílová skupina	Žák, 16 - 19 let
Anotace	Prezentace komplexně seznamuje žáky s vlastnosti nejvýznamnějších aromatických uhlovodíků, jejich výrobou a použitím
Speciální vzdělávací potřeby	- žádné -
Klíčová slova	Benzen, toluen, trinitrotoluen, sacharin, xylen, styren, naftalen, anthracen
Datum	12.4.2013

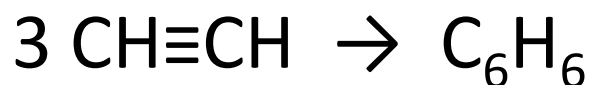
benzen

- C_6H_6

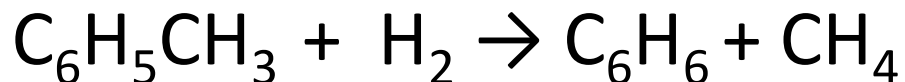

- bezbarvá, hořlavá, ve vodě nerozpustná, jedovatá kapalina

- vyrábí se z acetylenů

- hydrogenací toluenu

použití:

- výroba - léčiv, barviv, výbušnin, plastů
- rozpouštědlo

Obr.č.1: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Benzol.JPG>

přidává do benzínu pro zlepšení oktanového čísla - odolnost paliva proti samozápalu (projevuje se jako tzv. „klepání“) při kompresi ve válci spalovacího motoru - vyjadřuje procentuální obsah izooktanu – je označen u benzínu (95, 98)

- čistý benzín má velmi nízké oktanové číslo
- přidávají se do něj přísady, které jej zvyšují
- v minulosti byly nejužívanější sloučeniny olova - tetraethylolovo a tetraethylolovo
- litr benzínu obsahoval několik desetin gramu olova - bylo využíváno pro své kluzné vlastnosti i k mazání dílů - ventilů, ve styku se zápalnou směsí.
- olovo je toxické, s výfukovými plyny se dostávalo ve velkém množství do ovzduší

- dnes jsou příměsi na bázi olova zakázány - bezolovnatý benzín
- jako antidetonátory se používají např. organokovové sloučeniny manganu, nebo aromatické aminy

- oktanové číslo nabylo důležitosti při hledání způsobu zvýšení výkonu u leteckých motorů koncem 30. a ve 40. letech 20. století
- vyšší oktanové číslo umožňuje použít vyšší kompresní poměr a dosáhnout tak vyššího výkonu

Plochý motor

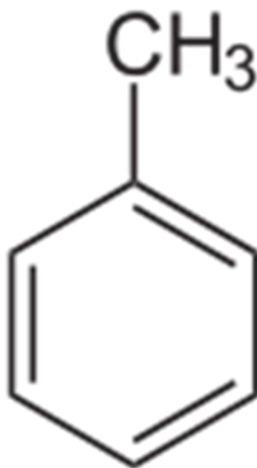
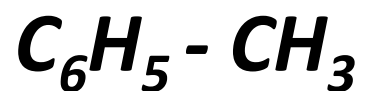
Obr.č.2: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:ULPower_UL260i.jpg

Rotační motor

Obr.č.3: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Le_rhone.jpg

Toluen (methylbenzen)

- je kapalina nerozpustná ve vodě

Použití:

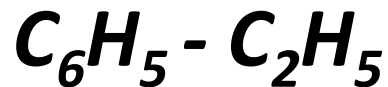
- rozpouštědlo barev a laků, výroba výbušnin (trinitrotoluen TNT)

Obr.č.4: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:TNT_detonation_on_Kahoolawe_Island_during_Operation_Sailoair_Hat,_snot_Bravo,_1965.jpg

- výroba umělého sladidla sacharinu
- má nízký bod tuhnutí – náplň do teploměrů na měření nízkých teplot
- bývá zneužíván narkomany – zákaz volného prodeje

Styren

- na benzenovém jádře zbytek ethenu
- je bezbarvá až nažloutlá kapalina s pronikavě nasládlým zápachem. Za běžné teploty působením světla rosolovatí

použití:

- výroba polystyrenu, barviv, plastů a syntetického kaučuku

Polystyrenové vločky

Obr.č.5: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Foam_Peanuts.jpg

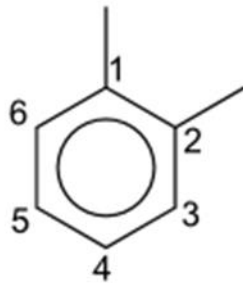
Polystyrenová deska

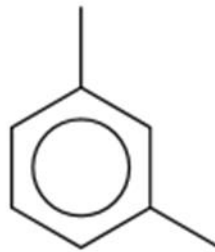
Obr.č.6: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Frigolit_2008.jpg

xylene

o-xylene, *m*-xylene a *p*-xylene: *1,2-dimethylbenzen*,
1,3-dimethylbenzen a *1,4-dimethylbenzen*

1,2-dimethylbenzene
(*ortho*-xylene)

1,3-dimethylbenzene
(*meta*-xylene)

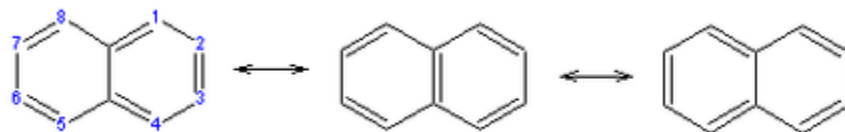

1,4-dimethylbenzene
(*para*-xylene)

- jsou bezbarvé hořlavé kapaliny používané jako rozpouštědla
- v tiskařství, lakýrnictví, v gumárenském a kožedělném průmyslu

naftalen

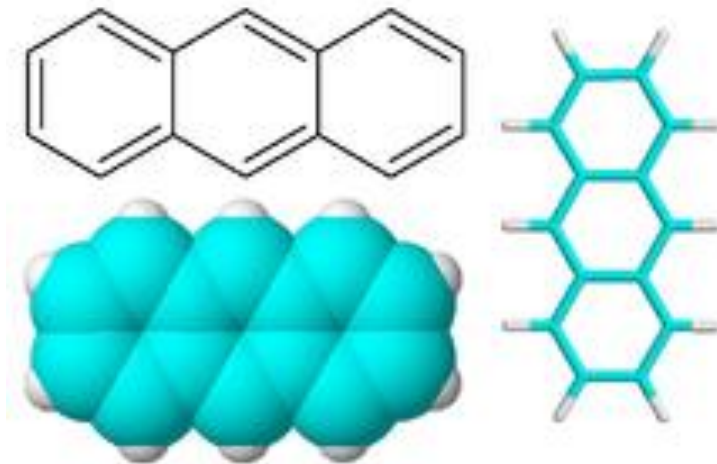
- tvoří ho dvě benzenová jádra

- tvoří bezbarvé krystalky, má dezinfekční účinky, odpuzuje drobný hmyz
- připravuje se z černouhelného dehtu vznikajícího při karbonizaci uhlí
- používá se k výrobě přípravků proti molům – naftalín
- výroba barviv, léčiv a plastů

anthracen

- má tři benzenová jádra

- používá při výrobě červeného organického barviva
- k výrobě syntetických vláken a plastů nebo k potisku textilu

Obr.č.8: [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karachi - Pakistan-market.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Karachi_-_Pakistan-market.jpg)

Otázky

- Vyjmenuj nejvýznamnější aromatické uhlovodíky.
- Popiš výrobu benzenu.
- Co udává oktanové číslo?
- Z čeho se vyrábí polystyren?
- Kde se používá anthracen.

zdroje

- Wikipedie
- Wikimedia Commons
- Doc. RNDr. Jan Čipera, CSc., RNDr. Jaroslav Blažek, RNDr. Pavel Beneš, CSc.: Chemie A